

پوهنتون اسلام
پوهنځی شرحات وفتون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی الفاتستان
وزارت تحصیلات عالی
معینت امور علمی

بررسی و نقد نظریه

"محمد ﷺ راوی روایا های رسولانه"

رساله ماستری

محصل: خالد "رحیمی"

استاد رهنما: محمد نعیم "جلیلی"

سال: ۱۴۰۱ هـ ش

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

بررسی و نقد نظریه

" محمد ﷺ راوی روایا های رسولانه "

رساله ماستری

محصل: خالد " رحیمی "

استاد رهنما: محمد نعیم " جلیلی "

سال : 1401 هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم خالد ولد عبدالرحیم ID نمبر SH-MST-96-261 محصل دور سوم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: بررسی و نقد نظریه محمد راوی رویا های رسولانه به روز ۱۳۹۹/۱۲/۲۱ تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۱ هجری موفقتانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۵ (نمره به عدد) نود و پنج (نمره به حروف) گردید.

موفقت شان را از الله متعال خواهانیم.
اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور محمد عارف عطالی	عضو هیات	
۲	دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی	عضو هیات	
۳	استاد محمد نعیم جنیلی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

معاون علمی

امر بورده ماستری

خلاصه بحث

در این رساله علمی تحقیقی، نظریه " محمد ﷺ راوی رویا های رسولانه" مورد بررسی و نقد قرار گرفته است که از جانب عبدالکریم سروش دانشمند و فیلسوف معاصر ایرانی از چندی بدین سو مطرح شده است.

سبب اختیار موضوع: با توجه به اهمیت و جایگاه وحی، علی الخصوص در شرایط کنونی که نظریات متعددی در راستای انکار آن بیان شده و نبود کتبی جامع در جامعه افغانی ما در رد نظریات فوق، بنده تصمیم گرفتم تا رساله ماستری خویش را در بررسی و نقد نظریه مذکور و دفاع از وحی الهی به پایه اکمال رسانم تا جایگاه اصلی وحی بر همگان آشکار گردد.

اهمیت موضوع: اهمیت بحث از مقوله وحی و مکانیزم آن بر همگان واضح و آشکار بوده زیرا بحث از این مقوله بحث از سر چشمه هدایت و رهنمای بشریت، رسالت انبیاء و ارتباط آنان با ذات اقدس الهی می باشد.

روش تحقیق: در تحقیق حاضر از روش کتابخانه ای استفاده شده و در مواردی که مراجع و مصادر مورد نیاز در دسترس نبوده به مکتبه شامله و اینترنت رجوع شده است.

فصل اول این تحقیق اختصاص به حقیقت وحی داشته است، زیرا اساس دیدگاه صاحب نظریه پیرامون وحی و مکانیزم آن می باشد، پس ایجاب می نمود نخست از همه حقیقت وحی بیان شود تا در ادامه فهم استدلال های صاحب نظریه و بررسی و نقد آن برای خواننده آسان تر شود.

فصل دوم به بیان نظریه رویا های رسولانه اختصاص داده شده است. از آنجایی که موضوع اصلی بحث، بررسی و نقد نظریه مذکور بوده، این فصل تماما به بیان این نظریه پرداخته است تا خواننده قادر به فهم تمام جوانب نظریه باشد.

فصل سوم که فصل اساسی و اخیر این تحقیق می باشد اختصاص یافته است به بررسی و نقد نظریه " رویا های رسولانه" که بعد از تحلیل، نظریه مذکور باطل دانسته شده است. در مبحث اخیر وجوه اعجاز قرآن کریم بیان شده و حقانیت و قداست آن آشکار گردیده است.

در اخير اين رساله مختصرا از تمام بحث نتيجه گيري آن بيان شده و رساله حاضر با پيشنهادات،
فهارس آيات، احاديث، اعلام و منابع و مصادر به پايان رسيده است.

و صلى الله وسلم على سيدنا محمد ﷺ وعلى آله وصحبه و سلم

خالد " رحيمي " كابل، افغانستان/ تاريخ: 1399/9/3 هـ ش

فهرست مطالب

مقدمه	Error! Bookmark not defined.
تمهید	Error! Bookmark not defined.
معرفی صاحب نظریه	Error! Bookmark not defined.
فصل اول حقیقت وحی	Error! Bookmark not defined.
مبحث اول: جایگاه وحی در اسلام	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: مفهوم لغوی وحی	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: مفهوم اصطلاحی وحی	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: کاربرد های کلمه وحی در قرآن	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: کیفیت و چگونگی نزول وحی	Error! Bookmark not defined.
مطلب پنجم: ویژگی های وحی نبوی	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: حقیقت وحی از نظر یهودیت و نصرانیت	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: حقیقت وحی از نظر یهودیت	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: حقیقت وحی از نظر نصرانیت	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم: دیدگاه های شاذ معاصرین در باب وحی	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: سید احمد خان هندی و تفسیر طبیعی وحی	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: دیدگاه نصر حامد ابو زید	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: دیدگاه مجتهد شبستری	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: دیدگاه عبدالکریم سروش	Error! Bookmark not defined.
فصل دوم: بیان نظریه "مُجَدِّ رَاوِی رَوِیَا هَا ی رَسُوْلَانَه"	Error! Bookmark not defined.
مبحث اول: منشأ و روند شکل گیری نظریه رویاهای رسولانه	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: منشأ و انگیزه طرح رویاهای رسولانه	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: روند شکل گیری نظریه رویاهای رسولانه	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: تبیین رویاهای رسولانه	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: قرآن خواب نامه مُجَدِّ ﷺ	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: مراد سروش از کلمه راوی و رویا	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم: مبانی استنادی سروش بر نظریه اش	Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: زبان قرآن زبان رویاست..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: شواهد روایی بودن متن قرآن. Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: محوریت ﷺ در روایا های رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: معضلاتی که این نظریه حل می کند. Error! Bookmark not defined.

فصل سوم: بررسی و نقد نظریه رویاهای رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مبحث اول: بررسی و نقد استدلال های نظریه. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: زبان قرآن..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: پریشانی نظم قرآن..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: پارادوکس ها، تناقضات و صحنه های غریب قرآن. Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: رشته گسسته زمان و سببیت. Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: وحی و نقش پیامبر در آن. Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: مکانیزم وحی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب هفتم: حجیت خواب..... Error! Bookmark not defined.

مطلب هشتم: خطا پذیری در وحی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب نهم: تاثیر فرهنگ عربی بر وحی. Error! Bookmark not defined.

مطلب دهم: چگونگی سخن گفتن خدا با پیامبر. Error! Bookmark not defined.

مطلب یازدهم: متافیزیک وصال..... Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: رد نظریات سروش درباره قرآن. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: احکام منافی عدالت و کرامت انسانی. Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: پیامبر شارع احکام..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: نقصان در قرآن..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: مخالفت قرآن با علوم تجربی. Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: نکات قابل تأمل در روایا های رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: خواب و ارتباط آن با وحی. Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: وحی و شعر..... Error! Bookmark not defined.

مبحث چهارم: مقایسه نظریه رویاهای رسولانه بانظریه تفسیر. Error! Bookmark not defined.

مبحث پنجم: ابهامات و آینده مبهم در روایا های رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: فلسفه نزول وحی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: چگونگی نزول وحی بر دیگر پیامبران. Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: ابهاماتی در رویاهای رسولانه..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: پیامدهای نظریه رویاهای رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: بی‌مایه‌گی و بی‌پایگی نظریه رویاهای رسولانه. Error! Bookmark not defined.

مبحث ششم: قرآن کلام الله، معجزه پیامبرﷺ و وجوه اعجاز آن. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تحدی قرآن..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: اعجاز در سلامت قرآن از هرگونه تناقض و ناسازگاری. Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: اعجاز تشریحی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: اعجاز بیانی (اعجاز لغوی و بلاغی). Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: اعجاز علمی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: اعجاز در بیان اخبار غیبی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب هفتم: اعجاز طریقی یا اعجاز در نبوت پیامبری امی. Error! Bookmark not defined.

مطلب هشتم: موقف علوم تجربی در تصدیق و تکذیب غیبات. Error! Bookmark not defined.

نتیجه گیری..... 1.....

پیشنهادات..... 3.....

فهرست آیات..... Error! Bookmark not defined.

فهرست احادیث..... Error! Bookmark not defined.

فهرست اعلام..... Error! Bookmark not defined.

منابع و مصادر..... Error! Bookmark not defined.

نتیجه گیری

در این رساله که در سه فصل به بررسی و نقد نظریه " محمد ﷺ راوی رویا های رسولانه " پرداخته شده است بعد از بررسی تمامی جوانب نظریه مذکور به این نتیجه می رسیم که این نظریه از ریشه و اساس باطل بوده و با آیات قرآنی، روایات و برداشت عموم مسلمانان در تعارض کامل قرار دارد. مهمترین نتایجی که بنده از خلال این رساله تحقیقی به آن دست یافتیم، به طور خلاصه به موارد آتی خلاصه می شود :

- 1- در نظریه رویا های رسولانه استدلالی قرآنی وجود نداشته به جز بعضی از شواهد قرآنی که به زعم صاحب نظریه، نظریه وی را تایید می کند که بعد از بررسی تمامی آنها مردود دانسته شد.
- 2- آیات متعددی در قرآن وجود دارد که صراحتاً نظریه مذکور را تکذیب و از ریشه بی اساس می داند و به رد آن پرداخته است.
- 3- پیامبر ﷺ راوی یا روایتگر رویا های خود نبوده بلکه مخاطب قرآن بوده و از جانب الله متعال مامور به ابلاغ دین بوده است که دلایل و شواهد آن در قرآن فراوان می باشد.
- 4- علاوه بر دلایل قرآنی، شواهد تاریخی و گواهان عصر نزول وحی، نظریه رویا های رسولانه را از ریشه مردود می داند.
- 5- در تایید نظریه مذکور دلیلی از روایات، سخن شخص خود پیامبر یا اصحاب و هم عصران ایشان وجود نداشته بلکه همه دلایل و شواهد حاکی از وحیانی و کلام الهی بودن الفاظ قرآن دارد و اینکه قرآن نمی تواند کلام بشر، شعر و یا خواب و رویا باشد.
- 6- نظریه فوق دارای ابهاماتی بوده که نه تنها بدیلی برای باور راجح مسلمانان نبوده بلکه ابهامات و مشکلات جدیدی را سبب می شود که حل ناشدنی می باشد.
- 7- از مهمترین نتایج و پیامدهای این نظریه این بوده که به انکار دین و دینداری می انجامد. این نظریه اصل دین را زیر سوال می برد. این که وحی را به تجربه های عارفانه تنزل داده، خواب و رویا های پیامبر بدانیم، عصمت وحی را نفی کنیم، و تناقض و خطا را در آن بپذیریم این مسئله خود به نفی اسلام به عنوان یک دین الهی می انجامد. لازمه خطاپذیری در قرآن به معنای خطاپذیری در اصل دین است و وجود خطا در اصل دین نهایتاً به انکار دین و دینداری می انجامد.
- 8- از خلال بیان وجوه مختلف اعجاز قرآنی به این نتیجه می رسیم که قرآن و وحی قرآنی کلام بشر بوده نمی تواند بلکه همان گونه که قرآن بار بار به آن تصریح کرده کلام الله متعال می باشد که به هیچ عنوان کلام بشر بوده نمی تواند چه برسد به اینکه خواب و رویای بشر باشد.

در اخیر و به تاکید هرچه بیشتر باید به این نکته توجه کنیم که نظریه رویا های رسولانه از ابعاد مختلف دارای ابهامات و پرسش‌های بی پاسخ است. اگر سیره عملی پیامبر اسلام را ببینیم، ایشان به همین قرآن تمسک می جستند، در احکام، در اخلاق، در عقاید و خلاصه در همه عرصه های دنیوی و اخروی. ایشان اگر می خواستند می توانستند بگویند آیات قرآن تعبیر دیگری دارد. اما چرا این را بیان نکردند؟ چرا هیچ کس از عصر نزول تا اکنون که 14 قرن می گذرد چنین برداشتی نکرده است که آیات قرآن همه خواب های پیامبر بوده و تعبیر می خواهد نه تفسیر؟ به عبارت دیگر چرا از صدر اسلام تا کنون همه به خطا رفته اند و قرآن را تفسیر کرده اند و به تعبیر اعتقادی نداشته اند؟ و یا چرا بعد از نزول قرآن تحولی عظیم در جهان رخ داد؟ آیا همه این تحولات عظیم که جهان را تکان داده و مسیر حرکت بشریت را تغییر داد مدیون وحی و قرآن نبود؟ آیا عاقلانه به نظر می رسد که بگوییم این قرآن باید از نو تعبیر شود؟ همه مفسران چهارده قرن به خطا رفته اند، ومعبرانی و روانکاوانی باید که بیابند و خواب های هزار و چهارصد سال پیش را اکنون! تعبیر کنند؟! این ابهامات و سوالاتی است که نظریه رویا های رسولانه هیچ گونه پاسخی برای آن ندارد جز این که از خلال این امور باطل بودن این نتیجه به اثبات می رسد.

پیشنهادات

بنده در این رساله کوشش نموده ام تا از نظریات عبدالکریم سروش "نظریه رویا های رسولانه" را که سرو صداهای زیادی به پا نموده به بررسی و نقد بگیرم تا حقانیت و قداست وحی الهی برای همگان آشکار و هویدا شود.

با وجود اینکه نقد های فراوانی بر این نظریه وارد شده اما در کشور ما افغانستان نسبت به جوامع دیگر نقد های چندانی بر این نظریه و نظریات دیگر سروش صورت نگرفته است. همچنین در سفری که بنده به ایران داشتم متوجه شدم در ساحات اکادمیک مانند پوهنتون ها نوشته ها و نقد های فراوانی در زمینه مذکور از جانب اساتید و محصلین دانشگاه ها صورت گرفته که خود نشانگر اهمیت موضوع می باشد. از همین رو بنده در این زمینه موارد ذیل را پیشنهاد می نمایم:

1- لازم است تا جامعه افغانی علی الخصوص اساتید و محصلین در ساحات اکادمیک با این نظریه آشنا شده و به قدر توان خویش در جهت بررسی و نقد این نظریه جهد و کوشش نمایند. و هر قدر هم که نقد ها در این باره بیشتر باشد ان شاء الله خالی از منفعت نبوده، زیرا هر نویسنده و محقق از جوانبی به موضوع می پردازد که خود در روشن شدن حقایق کمک بیشتری می نماید.

2- عبدالکریم سروش نظریات متعددی در عرصه های مختلف داشته که اغلب این نظریات به نحوی در تضاد با دین قرار گرفته است، نظریاتی مانند: پلورالیزم دینی، وحی و قرآن، حکومت دینی، دموکراسی، سکولاریزم، روشنفکری دینی و... که می طلبد در جهت بررسی و نقد های فراوانی صورت بگیرد. بنده از تمامی اساتید و محصلین در رشته های مربوطه تقاضا می نمایم تا در زمینه های مذکور به قدر توان خویش به تحقیق، بررسی و نقد بپردازند و مسئولیت دینی خویش را اداء نمایند.

3- بنده در رساله حاضر کوشش نموده ام تا از منظر قرآن و دین و تا حدودی از منظر بیرون دینی بطلان نظریه رویا های رسولانه را بیان نمایم، اما از آنجایی که بحث درباره این نظریه به ساحات دیگر علوم بشری نیز ارتباط می گیرد، می طلبد تا اشخاص صاحب نظر از منظر بیرون دینی و فلسفی به بررسی نظریه مذکور بپردازند.

4- بنده به عنوان یکی از محصلین دوره ماستری، با وجود مشکلات فراوانی که به آنها روبه روشدم، رساله خویش را در زمینه بررسی و نقد نظریه رویا های رسولانه به اتمام رسانیدم و از آنجایی که

در این عرصه مطالب فراوانی را آموختم، لذا به محصلین دوره ماستری پیشنهاد می نمایم تا بحث رساله ماستری خویش را در زمینه های نقد و تحلیلی به انجام برسانند.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af